

*Разовій спеціалізованій вченій раді
для проведення захисту дисертації на
здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 08 Право за спеціальністю
081 Право (ДФ 35.725.121) у Львівському
державному університеті внутрішніх
справ*

(79007, м. Львів, вул. Городоцька, 26)

ВІДГУК

офіційного опонента

*кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри теорії права та конституціоналізму
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»*

Цебенко Соломії Богданівни

на дисертацію Будька Валентина Степановича

*«Виконання судових рішень немайнового характеру», подану на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за
спеціальністю 081 Право*

Актуальність теми дисертації та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Актуальність обраної теми дисертації Будька В. С. зумовлена потребою в осмисленні та вдосконаленні правового механізму виконання судових рішень немайнового характеру, який досі залишається одним із найпроблемніших елементів національної системи юрисдикційного захисту. У сфері цивільного, трудового, сімейного та житлового права рішення немайнового характеру становлять значну частку судових актів, однак в українській правозастосовній практиці вони нерідко залишаються лише декларативними через слабкість механізмів їх реалізації.

Обґрунтована автором постановка питання про необхідність диференційованого підходу до виконання таких рішень, з урахуванням їх правової природи, способу виконання та особистої участі боржника, є не лише логічною, але й концептуально важливою для забезпечення принципу ефективного судового захисту.

Дисертація тісно пов'язана з розробкою науково-дослідної теми кафедри цивільно-правових дисциплін ЛьвДУВС «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом

Європейського Союзу», що зареєстрована за номерами 0120U102681 та 0123U103819. Це свідчить про її інтегрованість у загальні наукові напрями розвитку національної правничої науки.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Аналіз роботи Будька В. С. «Виконання судових рішень немайнового характеру» дає підстави зробити висновок, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, є обґрунтованими, оскільки здійснено: вдале визначення завдань дослідження (результати виконання усіх таких завдань знайшли відображення у висновках до роботи); комплексність аналізу (проаналізовано ступінь наукової розробки досліджуваних проблем, міжнародні підходи до проблематики теми); логічне викладення матеріалу (питання, які досліджуються у роботі, аналізуються послідовно, проміжні висновки є обґрунтованими); залучення широкого спектру методів пізнання. Тобто ознайомлення з роботою дозволяє стверджувати, що зазначені здобувачем методи дійсно використовувались у роботі комплексно та у взаємозв'язку; опрацьовано значну кількість джерел. Структура дисертації відповідає тим завданням, які поставлено дисертантом. Дисертація складається з анотацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів (шести підрозділів), висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертаційного дослідження становить 235 сторінок. Основний текст дисертації викладено на 177 сторінках. Список використаних джерел – на 30 сторінках, що включає 207 найменувань. Додатки до дисертації займають 12 сторінок. Зміст розділів та підрозділів відповідає їхнім назвам. За результатами дисертації сформульовано відповідні висновки, які демонструють виконання завдань дослідження.

Мова та стиль дисертації. Відповідність спеціальності. Дисертація виконана державною мовою – українською. Стиль дисертації відповідає усім вимогам, які встановлено до наукових робіт такого рівня, а також визначається послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Зміст та результати роботи уповні відповідають спеціальності 081 «Право».

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертація В. С. Будька «Виконання судових рішень немайнового характеру» характеризується чіткою внутрішньою логікою, науковою завершеністю та високим рівнем методичної впорядкованості. Структура роботи побудована відповідно до вимог, які ставляться до кваліфікаційних наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії у галузі права, а її архітектоніка узгоджується з логікою юридичного пізнання: від загальнотеоретичних основ – до аналізу прикладних проблем та формулювання конкретних пропозицій щодо удосконалення механізму виконання судових рішень.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету й завдання, розкрито методологічну основу, охарактеризовано наукову новизну, практичну значущість та рівень апробації результатів. Всі зазначені складові подано у науково виваженій і чіткій формі, що засвідчує належний рівень теоретичної підготовки здобувача.

Основна частина дисертації поділена на три розділи, кожен із яких виконує окрему функціональну роль у межах дослідження. Перший розділ присвячений з'ясуванню правової природи рішень немайнового характеру, містить обґрунтовану авторську класифікацію та уточнення дефініційних підходів, що є базисом для подальшого аналізу. У другому розділі досліджено нормативні та практичні засади функціонування механізму виконання таких рішень, у тому числі у світлі міжнародних стандартів і практики ЄСПЛ; автором концептуалізовано низку інструментів, які могли би посилити дієвість національної виконавчої системи (зокрема, астрент). Третій розділ зосереджено на особливостях виконання окремих категорій рішень немайнового характеру – про поновлення на роботі, відібрання дитини, встановлення побачення з дитиною, виселення і вселення – з чітким фокусом на практичну релевантність проблем і шляхи їх подолання. Усі підрозділи мають узгоджену логічну послідовність, їх висновки є внутрішньо зв'язаними та науково обґрунтованими. Окрема увага в роботі приділена аналізу практики Верховного Суду, Європейського суду з прав людини. Отже, структура і зміст дисертації В. С. Будька повністю відповідають вимогам до наукових кваліфікаційних робіт,

забезпечуючи цілісне, логічно послідовне та науково переконливе розкриття обраної теми.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація В. С. Будька «Виконання судових рішень немайнового характеру» містить низку наукових положень, які вирізняються високим ступенем новизни, концептуальної глибини та прикладної значущості. Вперше в українській правовій науці: автором здійснено системне тлумачення сутності судових рішень немайнового характеру крізь призму їх онтологічного зв'язку з правами особи, які не мають прямої економічної оцінки, але вимагають реального поновлення у виконавчому провадженні; обґрунтовано критерії розмежування рішень майнового, немайнового та зобов'язального характеру, запропоновано класифікацію рішень немайнового характеру за юридично значущими ознаками (характер обов'язку, об'єкт правовідносин, персоналізація, темпоральність тощо); запропоновано концепцію інтеграції інструментів сімейної медіації у процес виконавчого провадження, а також комплекс організаційних, психологічних та правових заходів для мінімізації шкоди при виконанні рішень про відібрання дитини чи встановлення побачення з дитиною; доведено ключове значення фактичного допуску до виконання трудових обов'язків як критерію належного виконання рішень про поновлення на роботі, вказано на необхідність переосмислення юридичної фікції поновлення без реального відновлення трудових функцій; аргументовано доцільність запровадження астренту в українське процесуальне законодавство як дієвого інструменту впливу на боржника у справах про виконання немайнових рішень; запропоновано розширити повноваження приватних виконавців на категорію справ про вселення і виселення фізичних осіб, з урахуванням стандартів ЄС; обґрунтовано заміну інституту понятих відеофіксацією, що сприяє цифровізації виконавчого процесу, мінімізації суб'єктивізму та посиленню доказового навантаження виконавчих дій. Крім того, набула подальшого розвитку ідея про умовність поділу судових рішень за критерієм їх майнової природи; обґрунтовано доцільність комплексного оновлення моделі виконання рішень

немайнового характеру. Отже, наукова новизна дисертаційного дослідження полягає не лише у формулюванні нових положень, а й у створенні оригінальної авторської концепції ефективного примусового виконання судових рішень немайнового характеру, яка поєднує високий теоретичний рівень із практичною спрямованістю.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Аналіз опублікованих здобувачем наукових праць засвідчує достатній рівень репрезентативності ключових положень дисертаційного дослідження у фаховому науковому середовищі. Основні результати, що винесено на захист, відображено у трьох наукових статтях, опублікованих у виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б», що відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України. Зазначені публікації присвячені ключовим аспектам теми дисертації, зокрема: теоретичній характеристиці та сутності судових рішень немайнового характеру; особливостям їх примусового виконання в національній правозастосовній практиці; формуванню пропозицій щодо удосконалення виконавчого провадження у зазначеній сфері. Окрім того, апробація положень дисертації здійснювалась через активну участь здобувача у чотирьох науково-практичних заходах (семінарах, конференціях тощо), матеріали яких опубліковані у збірниках тез. Таким чином, можна констатувати, що наукові результати, викладені у дисертації В. С. Будька, дістали належне висвітлення в опублікованих працях, що забезпечує прозорість і відкритість дослідження, відповідає вимогам до здобуття ступеня доктора філософії та підтверджує академічну доброчесність здобувача.

Дотримання принципів академічної доброчесності. На основі ретельного ознайомлення з дисертацією В. С. Будька нами не встановлено жодних ознак недотримання вимог академічної доброчесності. У роботі послідовно надано посилання на усі використані джерела, дотримано норм цитування, а використання ідей інших авторів супроводжується належними відсиланнями на джерела. Автор чітко дотримується норм етики наукового

дослідження: у дисертації відсутні прояви академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації даних.

Прикладне значення результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження В. С. Будька мають суттєве прикладне значення як у сфері правотворчості, так і для потреб правозастосування, освітньої діяльності та подальшого розвитку доктрини виконавчого провадження. Запропоновані у роботі теоретичні положення, науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації спрямовані на підвищення ефективності примусового виконання судових рішень немайнового характеру, що підтверджується актами їх впровадження у діяльність органів державної влади, приватних виконавців і закладів вищої освіти тощо.

Зокрема, практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження В. С. Будька ґрунтується на тому, що його положення, висновки і пропозиції є упровадженими та можуть застосовуватися у: науково-дослідній діяльності – для розвитку доктринальних положень інституту виконавчого провадження, зокрема, для формування нових теоретичних підходів до забезпечення ефективного виконання судових рішень немайнового характеру; правотворчій діяльності – для удосконалення законодавства України у сфері примусового виконання рішень судів; правозастосовній практиці як рекомендації для суддів, державних і приватних виконавців з метою підвищення якості примусового виконання немайнових судових рішень, зокрема щодо відібрання дитини, поновлення на роботі, вселення / виселення та інших видів немайнових вимог; освітньому процесі в ході викладання таких навчальних дисциплін як: «Виконавче провадження», «Проблеми виконання судових рішень у цивільних справах», «Цивільне процесуальне право України», «Теоретико-прикладні проблеми цивільного судочинства», «Теоретико-прикладні питання цивільного судочинства в Україні» та «Застосування практики Європейського Суду з прав людини при здійсненні правосуддя у цивільних справах» для поглибленого вивчення особливостей виконання судових рішень немайнового характеру.

Зауваження до дисертаційної роботи та дискусійні положення. Попри загальну завершеність, глибину теоретико-методологічного аналізу й високий рівень аргументації, окремі положення дисертації В. С. Будька можуть стати предметом подальшої наукової дискусії та уточнення.

Актуальним є питання співвідношення медіації та примусового виконання рішення як механізмів реалізації права особи, тому варто поглибити аналіз правової природи угоди, досягнутої у процесі медіації.

Слід було б детальніше висвітлити механізми міжвідомчої взаємодії в контексті виконання рішень про відібрання дитини.

Зазначені зауваження не знижують загальної наукової цінності дисертаційної роботи В. С. Будька, а навпаки – засвідчують високий потенціал теми для подальших наукових розвідок та її здатність породжувати фахову дискусію в межах сучасної правничої доктрини.

Загальний висновок. Дисертація Будька Валентина Степановича на тему «Виконання судових рішень немайнового характеру» є завершеною, самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій автор отримав нові науково обґрунтовані результати, що мають значення для подальшого розвитку юридичної науки та успішно розв’язав наукове завдання, що полягає у вирішенні теоретичних та практичних проблем виконуваності судових рішень немайнового характеру. Дисертаційне дослідження Будька Валентина Степановича виконано на високому науковому рівні, містить нові теоретичні та прикладні результати проведених дисертантом досліджень, які є науково обґрунтованими та відповідають обраній темі дисертації, а здобувачем продемонстровано досконале володіння методологією наукової діяльності.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що дисертація Будька Валентина Степановича на тему «Виконання судових рішень немайнового характеру» за своєю актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів у повній мірі відповідає усім вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня

2016 року № 261 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор, Будько Валентин Степанович, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії права та

конституціоналізму

Інституту права, психології та інноваційної
освіти

Національного університету «Львівська
політехніка»

Соломія ЦЕБЕНКО